Tamer Çilingir: 19 Mayıs 1919 Pontos Rum Soykırımı

Posted on 30/05/2019

TBMM'nde 21 Ağustos 1922 yılında yapılan bir gizli oturumda Sinop milletvekili Hakkı Hami Bey öne çıkarak, hükümetinin sürgün politikasına karşı gelir. Yaptığı konuşmada şunları vurgular: "Eğer sürgünler insanların öldürülmesiyle ilgiliyse bu çok vahimdir. Dünyanın gözleri önünde bizi lekeliyor. Hükümet kendini savunamayacaktır. Ne yazık ki bugün, bir kez daha, araştırma komisyonuna gelip gelmeyeceğini ve gelirse onu kabul edip etmeyeceğimizi konuşuyoruz. Bence bu hiç doğru değildir. Eğer araştırma komisyonunu kabul edersek büyük zarar göreceğiz. Çünkü kendi gözlerimle memurlarımızın öyle cinayetler işlediklerini gördüm ki, İngilizler bile böyle cinayet işlemezler. O vakit hükümet kendini savunamayacaktır…"([1]).

Daha sonra sözü Kırşehir vekili Yahya Galip alır ve aynı konuda şunları söyler:

"… Pontus meselesi uzun zaman önce başlamıştır… Pontusluların bir örgüt kuracağını ve hükümet kuracağını şunu bunu yapacağını duyardık. Ancak insanları sürerek bir sorunu yok edilmesini duymamıştık… Beyler, emin otun ki bu kötü durum verilen olağanüstü güçlerden kaynaklanıyor. Bir ülkeyi yükselten yasalar ve mahveden ise yasal olmayanlardır. Olağanüstü güç bir kişinin keyfine göre insan kesip asması demektir, önünde bulduğu şehirleri yok etmesi, evleri yıkması ve her yeri imhaya terk etmesi demektir. Neden bu işlerler ilgilenenler çalınan şeyler hakkında hesap vermemek için evleri yakıyorlar… Pontus meselesini yaratanlar ve Pontus'a zarar verenler şimdi daha büyük kayıplara yol açıyor… Pontusluların sürülmesi bahanesiyle köylerin servetleri imha ediliyor… Herkesin önünde ben kimsenin sürülmesinden yana olmadığımı söylüyorum. Sürgün köyler için bir bombadır. Bir felakettir. Kaç yıl sonra hesap sorulacak… Suçluları ve masumları mahkemeler belirler"

([2]).

Mersin milletvekili Selahattin Bey de aynı şekilde konuşmasını yaptı: "… Yüz, yüz yirmi yıldır idarenin gelişmesi için bazı çalışmalar yapılıyordu ancak pek memnun edici değildi. Avrupa güçleri, bizim idaremizin hatalarını buldukça bize bu konuda saldıracaklardır. Reform isteyeceklerdir. Taleplerinde haklı mı? Evet haklılar. Bizi olabildiğince kucaklayan halkın namus, şeref ve servetini koruma görevimizi yerine getiremedik. Meclisin isteği bu mu? Hiçbir gayrimüslim kalmasın ve en sonuncusu biler sürülsün mü? Bu durumda dünyanın önünde nasıl yaşayabiliriz? Ayakta kalabilecek miyiz? Beni affedin ama bu meselenin düzenlenmesi milli hayatımızı oluşturur. Beyler, bir hükümet, bir İslam hükümeti, bir Osmanlı hükümeti, ne isterseniz, bir Türk hükümeti, bütün vatandaşların hükümetidir. Hiçbir din, cins ve mezhep farkı gözetmeksizin. "Yoksa sadece Müslümanların mı hükümeti olacak? Eşit adalet sağlayacak mı? Neden bir yok etme ve imha siyasetini izliyoruz? Çünkü imha başka türlü de olabilir. Başka yöntemler de var…" ([3]).

O esnada Kayseri milletvekili Osman Bey, konuşmayı keserek şunları söyler:

"Bu bir yağma ve imha politikasıdır. Selahattin Bey ona katılarak ekler: "Kim karalanır? Zavallı millet…" ve sorar: "Hangi milletin tarihinde cinayetler gururla anılır ve değer verilir?". Bir meslektaşının "Yunanlılar da aynısı yaptı" yorumuna ise "onlar medeni bir şekilde yaptı yağlıboya ile değil" diye cevap verir. ([4]).

Selahattin Bey, konuşmasının devamında şunları söyler:

"Başınıza örülecek çorabı gösteriyorum. Bugün dünyaya hâkimiz. Biz barışımızı gerçekleştireceğiz (Lozan Barış Anlaşmasını kastediyor). Biz yaşayıp modern belgeleri yazacağız. Kimseyi sağ bırakmayın. Hepsini öldürün. Onlara hiçbir şey söylemeyeceğim. Size katılacağım. Sizin organınız olacağım. Fakat, siz öyle değilseniz, hayatınız ve ölümünüz onların elindeyse ve eğer bütün araç ve ihtiyaçlarınız onlar tarafından karşılanıyorsa

(Yabancıları kastediyor), yaşamak için, savaşmak için ipliğinizi bile onlardan (Avrupa'dan) alacaksınız. Siz millet, din, vicdan, bilim, hak olarak tümüyle Avrupa'ya bağlısınız. Avrupa'nın organı olarak nasıl böyle davranabiliyorsunuz? Dünya dışında nasıl yaşayabileceksiniz? Kimseyle alakası olmayan, bizi çevreleyen Avrupa medeniyetine karşı Çin Seddi mi dikeceksiniz? Akdeniz'in bir köşesinde yasal bir hukuk devleti mi kuracaksınız? Yoksa bir gayrimüslim bile bırakmayacak insanlar sürüsü müyüz? Gayrimüslimleri dehşet saçarak mı yok edeceğiz? Eğer amacınız bu değilse, o zaman isteğinize karşı yapılanlar kim tarafından yapıldı? Asıl sorun bu… Pontus meselesine hangi taraftan bakarsam/, bu ayaklanma sırasında yapılmış olan haksızlıkları, gücü yersiz kullanmayı görebilirsiniz." ([5]).

1923 LOZAN MÜBADELE ANLAŞMASI

Bu tartışmalardan olumlu bir sonuç çıkmaz. Hükümet ve TBMM imha politikalarına devam eder. Ta ki 24 Temmuz 1923 tarihinde İsviçre'nin Lozan şehrinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi temsilcileriyle Britanya İmparatorluğu, Fransız Cumhuriyeti, İtalya Krallığı, Japon İmparatorluğu, Yunanistan Krallığı, Romanya Krallığı ve Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı (Yugoslavya) temsilcileri tarafından imzalanan anlaşmaya kadar. Bu Lozan "Barış" Anlaşması"nın içeriğinde "mübadele" de önemli bir yer tutar.

Bu antlaşma sonrasında Türkiye topraklarında yaşayan Ortodoks Hristiyan Rumların Yunanistan"a, Yunanistan"da yaşayan Müslümanların da Türkiye"ye gönderilmeleri kararlaştırılır. Yunanistan"a gönderilen Rum göçmelerin sayısı 1928 Yunanistan nüfus sayımına göre hesaplanır. Bu sayımda Yunanistan'da doğmamış, yaşları 7'nin üzerinde 1.224.849 kişi olduğu tespit edilir. Bunların 1.104.216'sı Türkiye'den gelmiştir ([6]):

Küçük Asya'dan 624.954

Doğu Trakya'dan 256.635

Pontos’dan (Karadeniz’den) 182.169

İstanbul’dan 38.458…

Ancak, Türkiye’den kaçanların bir bölümünün öldüğü, bir bölümünün ABD, Batı Avrupa ülkeleri, Avustralya gibi üçüncü ülkelere göç ettiği göz önüne alındığında, toplam sayının en az 1.250.000 olduğu anlaşılıyor.

Yunanistan”dan Türkiye”ye gönderilen Müslümanların sayısı ise İmar ve İskan Vekaletinin 1924 yılı bütçesinde (Ağustos ayında) 458.000 mübadile iaşe verildiği açıklamasında yer alıyor.

PONTOS MESELESİNE RESMİ TARİHİN BAKIŞ AÇISI: İNKAR

Pontos / Pontus meselesine resmi tarihin bakış açısı inkara dayanır. Bu inkar yer yer Karadeniz’de Rumların hiç yaşamadığı biçiminde, yer yer de ‘yaşadılar ama azdılar’, ‘onlar da zaten işbirlikçi’ idiler biçimindedir. Mübadeleden (zorunlu yer değiştirme) söz edilir ve bunun iki ülke arasında imzalanan bir anlaşma olmasından kaynaklı, suç ortaklığı iki ülke arasında paylaşıldığı için en fazla, yaşanan acılar yarıştırılır. Binlerce yıldır yaşadıkları topraklardan mübadele anlaşması ile zorla yer değiştiren Müslüman ve Hristiyanlar halkların çektikleri ıstıraplar aynı derecede olmamakla beraber, benzerdir. Soykırımı ise ağızlara bile alınmaz, alınmak istenmez.

Pontos ya da Pontus sözcüğünün kendisinden bile ürkerler. Resmi tarihe göre Pontos / Pontus sorunu, başta Yunanistan olmak üzere dış güçlerin ortaya attığı suni bir sorundur. Oysa Osmanlı döneminde İttihat ve Terakki yönetiminden itibaren aslında Pontos bir sorun olarak iktidarlar tarafından çıkarılmış ve binlerce insanın ölmesi, sürgün edilmesi ve asimilasyonuyla sonuçlanmıştır. Ve TBMM’de yapılan gizli görüşme kayıtları da Pontos’ta

aslında neler yaşandığını anlamak açısından önemlidir.

1. JÖNTÜRK DÖNEMİ (İttihat ve Terakki Yönetimi)

Sürekli toprak kaybeden Osmanlı'da 19.yüzyıldan itibaren oluşamaya başlayan 'Osmanlı'yı kurtarma' düşünceleri; batıcılık, Türkçülük, İslamcılık ve yeni Osmanlıcılık olarak belli başlı isimler altında şekillenir. 20.yüzyıla gelindiğinde ise öne çıkan 'kurtuluş' fikri, tek bir etnik ve dini kimliği olan modern bir devlet fikridir. Bu fikir İttihat ve Terakki Cemiyeti adındaki siyasi partinin önderliğinde hayata geçirilmeye çalışılır.

Bunun için de yapılması hedeflenen ilk şey, sermayenin Müslümanlaştırılması olur. 1911 yılında ilk önce Rumlara karşı alınan sürgün/tehcir ile başlar. Bu aynı zamanda soykırımın ilk provasıdır. Bu sürgün sırasında Küçük Asya ve Trakya'dan 500 bine yakın Rum sürgüne zorlanır.

İttihat ve Terakki'nin "Anadolu'yu Müslüman Olmayanlardan Temizleme Operasyonu" 1915 yılında Ermeni Tehciri ve Soykırımı ile 1,5 milyon Ermeni'nin, 250 bin Asuri/Süryani'nin katledilmesiyle başlamış olur.

1916 yılından itibaren ise iki yıl sürecek "Rumların Tehciri" ile bu süreç devam eder. 1919 yılına kadar Karadeniz / Pontos'ta hayatını kaybeden Rum sayısı 150 binin üzerindedir. Ancak asıl soykırımı uygulamaları 1919 yılından sonra gündeme gelir.

2. JÖNTÜRK DÖNEMİ (Kemalistler)

Mustafa Kemal'in İstanbul Hükümeti ve İngilizlerin onayı ile 19 Mayıs 1919'da Samsun'a müfettiş olarak atanmasının ardından, orada yaptığı ilk iş, yerel çetelerle irtibata geçip,

Pontos Rumlarını toptan imha girişimine başlamak olmuştur.

Kolej öğrencileri, tiyatrocular, edebiyatçılar futbol takımı oyuncuları darağacında idam edilir…

Dağlara çıkan partizanların geride bıraktıkları köylerinde tek bir canlı bırakılmaz…

Direnişçiler, mağaralarda, kiliselerde, gemilerin kazanlarında diri diri yakılırlar…

Öğretmenler, gazeteciler, esnaflar İstiklal Mahkemelerinin kararlarıyla asılırlar…

Tek bir köy kalmaz Pontoslu Rumların kanlarıyla sulanmadığı, Karadeniz'in bütün dereleri kırmızı akar yıllarca…

1921 Ekim'ine kadar kıyıma uğrayan Pontos Rumlarına ilişkin bilgiler şöyledir:

134.078 Amasya, Samsun, Giresun

27.216 Niksar

38.434 Trabzon

64.582 Tokat

17.479 Maçka

21.448 Şebinkarahisar

303.238 Toplam ([7])

GERİDE KALANLAR

Mübadele anlaşması artık, Pontos'ta Hristiyan Rumların varlığına son vermiş olsa da, geleneklerin, kültürün yok edilmesi öyle kolay olmamıştır. Geride kalan Müslümanlaştırılmış Rumlar, dillerini bugüne kadar yaşatmış olsalar da, asimilasyon süreci tam bir yozlaşmaya sebep olmuş, yüz yıl öncenin her sokağından piyano sesleri gelen, opera, tiyatro binalarının olduğu, edebiyat, kültür dergilerinin yüksek tirajla okunduğu, çağdaş okulların, hastanelerin olduğu modern Karadeniz şehirleri karanlığa gömülmüştür..

Ana dili Romeyika / Pontiaka / Pontos Rumcası-Helencesi olan çocuklar Türkçe bilmiyor diye okullarda işkence görüp dayak yedikçe, anne ve babalar Romeyika / Pontiaka Pontos Rumcası-Helencesi dilini çocuklarının yanında konuşamaz olurlar.

100 yıl boyunca Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne kendilerini ispat etmeye çalışırlar, yaşamak için. En iyi Müslüman, en iyi Türk olduklarını ispat etmek adeta Pontosluların toplumsal davranış biçimine dönüşür. Türk milliyetçiliğine, Müslümanlığa sarılırlar. Türk ırkçılığının merkezi haline getirilen Pontos şehirleri adeta Cumhuriyetin muhaliflerini sindirmede kullanacağı kontrgerilla merkezleri haline getirilir. Ama bütün bunlara rağmen Türkiye Cumhuriyeti onlara hep 'öteki' olarak bakar. Osmanlı döneminin sonlarına doğru Pontos'taki ekonomik ve sosyal yaşam cumhuriyetle birlikte tamamen geriler. Hiçbir yatırım yapılmaz. Bir zamanlar dünyanın en önemli ticaret limanları olan Samsun'a, Trabzon'a gemi yanaşmaz olur.

Pontoslular açlığa ve yoksulluğa mahkum edilir. Bu yüzden on binlercesi 1960'lı yıllarda çalışmak için büyük şehirlere ve Avrupa'ya gitmek zorunda kalır.

BU asimilasyon sürecinde sadece dinleri, dilleri, isimleri değiştirilmez, şarkıları, ağıtları yeni sözler yazılarak Türkleştirilir. 1928 yılında 'Vatandaş Türkçe Konuş' adlı kampanyalar düzenlenir. Sokakta Rumca konuşanlar dövülür, işkencelerden geçirilir, bazı ilçelerde para

cezalarına çarptırılır.

Ve sık sık hatırlattılar onlara Rum / Helen oldukları. ‘Rum piçi’, ‘Rum dönmesi’ gibi küfürler ağızlarından hiç düşmez. Öyle ki roman yazarları, şairler Rum kadınlarını ‘fahişe’ olarak anlatırlar romanlarında ve şiirlerinde.

Burunlarıyla dalga geçilir. Anadili Romeyika / Pontiaka / Pontos Rumcası-Helencesi olanların Türkçe aksanları ünlü Türk filmlerinde hep ‘komik’, ‘gülünecek’ sahneler olarak yer alır. Aptal fıkralar uydurulur ve adına Karadeniz / Pontos fıkraları denir. Bu fıkralarda hep küçük düşürülür , dalga geçilir Pontoslu Rumlar ile.

Siz Rum musunuz? sorusu ile gittikleri başka şehirlerde hep karşılaşırlar.

Bundan birkaç yıl önce devletin etnik kimliklere ilişkin fişleme yaptığı ortaya çıktığında, Rum/Helenlerin 1 numara ile kayıtlı olduğu anlaşılır. 2 numara Ermeniler, 3 numara Yahudilerdir.
Anlaşılan odur ki devlet, Ankara’da gizli olarak 100 yıldır kayıt tutamaktadır ve daha önce Müslümanlığa geçmiş olan aileleri ve onların çocuklarını fişlemektedir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Müslüman olmuş, hatta Türk milliyetçiliği yapan Pontoslu Müslüman Helenlere hala güvenmemektedir, bir gün gerçeği öğrenirlerse, geçmişte yaşananlarla yüzleşmek zorunda kalınacağı korkusuyla yaşamaktadır.

[1] T.B.M.M. Gizli Celse Zabıtları, Kültür Yayınları Türkiye İş Bankası, s. 720-721.

[2] T.B.M.M. Gizli Celse Zabıtları, Kültür Yayınları Türkiye İş Bankası, s. 731-732

[3] T.B.M.M. Gizli Celse Zabıtları, Kültür Yayınları Türkiye İş Bankası, s. 731

[4] T.B.M.M. Gizli Celse Zabıtları, Kültür Yayınları Türkiye İş Bankası, s. 732

[5] T.B.M.M. Gizli Celse Zabıtları, Kültür Yayınları Türkiye İş Bankası, s. 732

[6] Devlet İstatistik Enstitüsü Yıllığı 1929-1939.

[7] Resmi Belgelerle Avrupa Savaşından Önce Türkiyeli Rumlar Üzerindeki Zulüm-Pontos Trajedisi 1914-1922 Kara Kitap, Alexander Papadopoulus, Pencere Yayınları, Ocak 2013, Sayfa 194

Kaynak: artigercek.com